

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з методичної роботи

 Ярослав ШТАНЬКО

“30” 08 2024 р.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань:	08 Право
Спеціальність:	081 Право
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма:	“Право”
Освітній рівень:	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни:	обов’язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська

**Івано-Франківськ
2024**

РОЗРОБНИК:

к.ю.н., професор кафедри права та публічного управління

Ірина ПРИПХАН

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри права та публічного управління

протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

В.о. завідувача кафедри

Олександра ПТАШНИК

УЗГОДЖЕНО:

Гарант ОПП

Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 30.08 2024 р.

e-mail	iryna.prypghan@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	<u>Кафедра права та публічного управління</u>
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua/person/iryna-prypkhan-k
Сторінка курсу в СДО	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=3979

ВСТУП

Загальна інформація про дисципліну. Конституційне право України – це базова дисципліна навчального плану з підготовки бакалаврів із спеціальності 081 «Право».

Навчальна дисципліна «Конституційне право України» дає можливість отримати фундаментальні теоретичні знання із загальних компетентностей в сфері знання і розуміння Основного Закону. Оскільки, сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні засади демократії, правовий статус особи та організацію державної влади і місцевого самоврядування. В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вивчення цієї дисципліни має особливе значення та дає студентам широкий діапазон світоглядних уявлень із найбільш важливих політико-правових проблем розвитку нашої держави: 1) становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах; 2) забезпечення прав людини та громадянина; 3) реалізація народовладдя; 4) формування дієздатних структур громадянського суспільства.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Конституційне право України займає головне місце в системі національного права. Це пов'язано не лише з його значенням для правової системи України, а й з тим, що конституційне право відкриває абітурієнту вивчення галузевих правових наук і виступає сполучною ланкою між загальнотеоретичними юридичними навчальними дисциплінами та подальшим вивченням галузей права України.

Цілі навчальної дисципліни. Ціллю викладання навчальної дисципліни є формування вмінь правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство.

Результати навчання. За результатами вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» студенти повинні:

1) знати :

а) на ознайомчо-орієнтованому рівні:

- поняття і предмет галузі конституційного права;
- місце та роль конституційного права в системі права України;
- методи Конституційного права України;
- історію конституційного розвитку України;
- основні етапи та напрямки новітньої конституційної реформи в Україні;
- Конституційне закріплення форми Української держави;

б) на понятійно-аналітичному рівні:

- поняття Конституційно-правової норми;
- поняття Конституційно-правових відносин;
- систему нормативних джерел галузі конституційного права України;
- систему галузі конституційного права;
- визначення конституції та її сутність;
- поняття конституційного ладу;

- структуру політичної системи України;
- статус української мови як державної мови;
- основи правового статусу людини і громадянина;
- конституційні права, свободи людини і громадянина;
- конституційні обов'язки людини і громадянина;
- інститути та форми демократії;
- конституційну систему органів державної влади України
- поняття територіального устрою держави.

в) на продуктивно-синтетичному рівні:

- структуру предмета конституційного права;
- загальні засади конституційного ладу в Україні;
- основні положення сучасної концепції прав людини;
- поняття виборчого процесу;
- поняття і соціальну функцію референдумів;
- конституційне-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади;
- чисельний склад та структуру Верховної Ради України;
- законодавчий процес в Україні;
- порядок обрання Президента України;
- компетенцію Кабінету Міністрів України;
- місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях.

2) *вміти:*

а) на предметно-практичному рівні:

- використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності;
- правильно формулювати юридичні поняття і категорії;
- приймаючи участь у процесі поширення правових знань серед населення формувати у громадян повагу до права і закону;
- класифікувати джерела Конституційного права України;
- виокремлювати структурні елементи конституційно-правової відповідальності;
- розрізняти формальну та матеріальну конституції;
- виявляти співвідношення народного, національного і державного суверенітету;
- класифікувати основні права та свободи людини та громадянина;
- виявляти конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влад;
- класифікувати органи державної влади України.

б) на предметно-розумовому рівні:

- аналізувати державно-правові явища і процеси, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними, виявляти їх тенденції, шляхи розвитку;
- правильно викладати свої думки про складні юридичні явища;
- виявляти тенденції розвитку держави і права в Україні;

- вірно застосовувати норми та принципи Конституційного права при виконанні службових обов'язків;
- розуміти принципи Конституційного права України;
- розуміти основні тенденції розвитку державного апарату в Україні;
- розуміти сутність і призначення Конституції.

в) на знаково-практичному рівні:

- на основі глибокого засвоєння основних принципів законності, вміти додержуватись її вимог при виконанні професійних функцій;
- виконувати службові завдання і правовиховні функції, з метою подолання правового нігілізму у громадян.

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право України» є формування у майбутніх фахівців з права стійкої конституційної правосвідомості, потреби постійно звіряти свої акти та дії з фундаментальними принципами Конституції України, вільно орієнтуватися у системі конституційного права та системі Основного Закону нашої держави, максимально використовувати його потенціал у своїй правозастосовчій та політичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційне право України» є:

- розуміння поняття конституційного права як галузі права, його юридичної природи, категоріального апарату, принципів, джерел, функцій і предмету правового регулювання;
- вивчення методології правового регулювання конституційних правовідносин;
- співвідношення конституційного права з суміжними галузями права;
- формування знань про застосування механізмів захисту і охорони конституційних прав згідно законодавства України;
- вивчення механізмів застосування видів юридичної відповідальності за порушення конституційного законодавства України;
- навчити студентів правильно орієнтуватись в конституційному законодавстві;
- сприяти зацікавленості у подальшому розвитку та вдосконаленні конституційного законодавства;
- допомогти глибоко зрозуміти сутність і значення європейських стандартів та зарубіжного досвіду розвитку та функціонування конституційно-правових інститутів.

Компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі освіти внаслідок вивчення навчальної дисципліни (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів навчання вказано відповідно до ОП “Право” (2024/2025).

Шифр та назва компетентності	Шифр та назва програмних результатів навчання
<p>СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.</p> <p>СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.</p> <p>СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.</p>	<p>ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел.</p> <p>ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.</p> <p>ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.</p> <p>ПРН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.</p> <p>ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p> <p>ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.</p>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	2		
Семестр	3, 4		
Кількість кредитів ЄКТС	9		
Аудиторні навчальні заняття		денна форма	заочна форма
	лекції	42 (в годинах)	12 (в годинах)
	семінари, практичні	56 (в годинах)	16 (в годинах)

Самостійна робота		82 (в годинах)	152 (в годинах)
Форма підсумкового контролю	залік, екзамен 1/1 (в годинах)		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни¹:

Пререквізити	Постреквізити
Теорія держави та права	Цивільне право України
Судові і правоохоронні органи	Міжнародне право

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем лекційного матеріалу

Тема 1. Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Поняття, предмет і методи конституційного права України як галузі права. Місце конституційного права у правовій системі України.

Система конституційного права України. Інститути конституційного права. Конституційно-правові норми. Структура конституційно-правової норми. Підстави класифікації конституційно-правових норм.

Конституційно-правові відносини: поняття і види. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційному праві. Джерела конституційного права України: поняття, види і зміст. Система нормативних джерел галузі конституційного права України. Місце Конституції України та конституційних законів у системі джерел галузі конституційного права.

Конституційно-правова відповідальність. Суб'єкти та підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Поняття і предмет науки конституційного права України. Основні завдання науки конституційного права. Система науки конституційного права. Функції науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Становлення науки конституційного права в Україні, (основні етапи розвитку, правові школи, провідні українські вчені-конституціоналісти).

¹ тільки для обов'язкових дисциплін

Розвиток конституційно-правових доктрин в Україні. Періодизація розвитку конституційно-правових доктрин.

Конституційне право України як навчальна дисципліна.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційно-правові відносини.
2. Джерела конституційного права України.
3. Наука конституційного права України: поняття, предмет, система і джерела.
4. Тенденції розвитку конституційного права України як галузі права і науки.

Методичні вказівки:

Щоб розібратися в проблемних питаннях конституційно-правових відносин, треба з'ясувати хто є їх суб'єктами, об'єктами, за яких умов вони виникають, змінюються та припиняються. Далі слід розкрити особливості та види конституційно-правових відносин.

Щодо джерел конституційного права, необхідно: перелічити всі види джерел та охарактеризувати їх; зупинитися на особливостях таких найважливіших джерел конституційного права як закони та підзаконні акти. Обґрунтуйте, чому акти колишніх УРСР і УСРР і досі вважаються джерелами конституційного права України.

У ході вивчення подальших двох питань слід розібратися, чим наука конституційного права відрізняється від галузі права, для чого детально зупинитися на предметі, методі і функціях науки конституційного права України.

Завершити вивчення теми необхідно визначенням тенденцій розвитку конституційного права України як галузі права. Таких як: зростання ролі даної галузі права; демократизація; інтернаціоналізація; соціалізація; розширення предмету конституційного регулювання, деідеологізація.

Ситуаційні завдання

1. Характеризуючи об'єкти конституційного регулювання, студент Бовчук сказав, що конституційне право України регулює два блоки суспільних відносин: права і свободи людини і громадянина та належну організацію публічної влади. Дайте оцінку відповіді Бовчука.

2. На пропозицію викладача навести приклад конституційно - правової відповідальності студент Заєць відповів, що конституційно-правові норми мають одно- або двочленну структуру (диспозиція; диспозиція і гіпотеза) і, в силу цього, не можуть передбачити юридичної відповідальності. Дайте оцінку відповіді.

3. На одному із семінарських занять виникла суперечка з приводу співвідношення термінів "державне право" та "конституційне право". Частина студентів стверджувала, що вони використовуються як синоніми, тобто тотожні за значенням. Інші студенти вказували на те, що державне і конституційне право мають різний предмет. Студент Гупан відстоював точку

зору про сутнісну різницю між конституційним і державним правом, пояснюючи використання різної термінології наявністю або відсутністю конституційного ладу в тій чи іншій країні
Яка ваша точка зору з цього приводу?

4. Розкриваючи питання "Предмет галузі конституційного права України", студент Мазур стверджував, що конституційно-правові норми регулюють виключно політичні відносини. Дайте оцінку відповіді студента Мазура

Чи можна, на вашу думку, виділити сферу однорідних суспільних відносин, які б складала предмет галузі конституційного права?

5. На одному із семінарських занять виникла дискусія з приводу визначення системи джерел галузі конституційного права України Студент Лисак стверджував, що джерелами конституційного права України є ті нормативні акти, які містять конституційно - правові норми Студент Оборотов не погодився з таким твердженням, вказавши на визначальне значення для галузі конституційного права природного права Студент Барченко висловив точку зору, що джерелами конституційного права України можуть бути і міжнародно – правові акти
Яка ваша точка зору?

6. Визначіть в наведених нормах з Конституції України їхні складові частини (гіпотезу, диспозицію і санкцію):

А. "Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави" (ст.12).

Б. "Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів." (частина перша ст. 44).

В. "Громадянам, які належать до національних меншин відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних та комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства" (частина 5 ст. 53).

Тема 2. Основи вчення про Конституцію

Конституціоналізм як загальна теорія конституції. Поняття, сутність і характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища. Періодизація розвитку конституційно-правової думки в Україні. Загальна характеристика основних конституційних актів та проектів Основного Закону України 1992–1996 рр. Політико-правова характеристика сучасного етапу становлення нової конституційної системи України. Витоки та перспективи розвитку українського конституціоналізму.

Поняття і сутність конституції. Форма, структура, юридичні властивості та функції конституції. Конституція як нормативно-правовий акт і як документ. Види конституцій. Місце конституції в системі національного законодавства. Структура, зміст, особливості і юридичні властивості Конституції України.

Підготовка, прийняття і зміна конституції.

Реалізація конституції. Правова охорона Конституції України: поняття, зміст та особливості. Система правової охорони Конституції України.

Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі. Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційний процес в Україні 1990-1996 рр
2. Сучасний конституційний процес в Україні.
3. Основні характеристики і структура Конституції України.
4. Процедура внесення змін та доповнень до Конституції України.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання, важливо прослідити конституційний процес в Україні, що здійснювався по трьох напрямках (розробка проекту нової конституції, внесення змін і доповнень в діючу тоді Конституцію 1978 р., прийняття нових конституційних законів). В цьому питанні важливо зупинитися на «Концепції нової Конституції України» і «Конституційному договорі», їх ролі в розробці та прийнятті нової Конституції.

Треба розуміти, що з прийняттям Конституції України 1996 р. конституційний процес не закінчується, а виходить на новий рівень. Відповідаючи на друге питання необхідно показати які зміни, коли і ким були внесені до Конституції України законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р.

При розгляді третього питання важливо використовувати загальні теоретичні знання про Конституцію як Основний Закон держави, одержані при вивченні першого питання семінарського заняття № 1 цієї теми, для практичного застосування їх при характеристиці Конституції України 1996 р. Характеризувати Конституцію України потрібно по всіх основних параметрах: функції; принципи; структура (необхідно знати назви розділів Конституції, щоб визначити основні суспільні відносини, врегульовані нею). Детальніше необхідно зупинитися на особливій процедурі внесення змін і доповнень до Конституції України, а також роз'яснити роль «перехідних положень» Конституції України.

Ситуаційні завдання

1. На засіданні студентського гуртка обговорювалося питання про легітимність Конституції України 1996 року студент Марків висловив точку зору, що конституція може мати легітимний характер лише за умови затвердження її народом шляхом референдуму. Студент Бедьо стверджував, що конституція може мати легітимний характер і в разі прийняття парламентом держави, і навіть якщо вона затверджується главою держави. Яка ваша точка зору?

2. На семінарському занятті виникла дискусія з приводу змісту поняття "конституція держави". Студент Бондар стверджував, що будь-яка

держава має свою конституцію. Студент Зінко відмітив, що можна говорити про наявність конституції лише в тих державах, де вона має форму закону (кількох законів)

Студент Коваленко звернув увагу на те, що конституція повинна встановлювати конституційний лад, визначати організацію конституційної держави. В іншому випадку взагалі не можна говорити про наявність конституції, навіть, за умови існування документа, що іменується конституцією. Дайте оцінку виступам студентів. В якому значенні вони використовували термін конституція держави?

3. Характеризуючи новітній конституційний процес в Україні, студент Капелюшко відмітив, що він почався в жовтні 1989 року, пов'язавши це з внесенням змін до Конституції УРСР 1978 року, які передбачили суттєву демократизацію виборчої системи, а згодом, і політичної системи українського суспільства в цілому. Студент Головчук не погодився з цим твердженням і відстоював точку зору про початок новітнього конституційного процесу в Україні в липні 1990 року, обґрунтувавши її необхідністю конституційного закріплення нової моделі організації влади, передбаченої Декларацією "Про державний суверенітет України" від 16 липня 1990 року. Яка ваша точка зору?

Тема 3. Основи конституційного ладу України

Поняття, сутність, ознаки та система основних засад конституційного ладу України. Гарантії конституційного ладу України. Інститут захисту конституційного ладу.

Конституційні основи державного ладу України. Поняття й особливості державного ладу сучасної Української держави. Основні принципи державного ладу України. Механізм Української держави. Загальні засади побудови державних органів в Україні. Основні функції Української держави. Конституційні основи суспільного ладу України. Поняття і сутність суспільного ладу України. Громадянське суспільство: поняття і характерні риси. Система та основні принципи суспільного ладу України.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційне регулювання економічної системи України.
2. Україна як соціальна держава.
3. Конституційні основи духовно-культурних відносин.
4. Захист основ конституційного ладу.

Методичні вказівки:

При підготовці першого питання необхідно знайти і проаналізувати статті Конституції, що регламентують основи економічної системи суспільства. Характеризуючи форми власності, студенти повинні звернути увагу на ст. 41 Конституції України і Закон України «Про власність».

Розглядаючи друге питання, необхідно зупинитися на характеристиці положення, що Україна - соціальна держава, назвати принципи соціальної держави. Слід знайти в Конституції статті, які б підтверджували, що держава в Україні повинна служити суспільству, усувати перешкоди, що обмежують свободу і рівність громадян, створювати людині нормальні умови існування, забезпечувати єдність різних соціальних верств населення і відносин між ними. Потрібно показати, як Конституцією України регулюються такі соціальні відносини як міжнаціональні відносини, відносини пов'язані з браком і сім'єю і т.д.

Кажучи про конституційне регулювання духовно-культурних відносин, студенти повинні з'ясувати, що духовно-культурні відносини - це відносини між людьми, відносини між людьми та їх об'єднаннями з державою та суспільством з приводу культурних і духовних благ. Спираючись на відповідні статті Конституції, необхідно показати, що в Україні духовне життя ґрунтується на таких принципах, як: ідеологічний плюралізм; свобода слова і думки, наукової, художньої і іншої творчої діяльності; свобода релігії і атеїзму і т.п.

Розглянувши закон України «Про основи національної безпеки України» слід вказати чому засади конституційного ладу потребують захисту, які напрямки захисту передбачені в законі, хто є суб'єктами та об'єктами національної безпеки.

Після цього треба зупинитись на характеристиці сучасної символіки української держави (герб, стяг і гімн).

Ситуаційні завдання

1. З посиланням на конкретні статті Конституції України охарактеризуйте існуючу в Україні форму правління, форму державного устрою та політичний режим.

2. На прохання викладача навести приклади органів виконавчої влади, студент до них відніс:

- Київського обласного військового комісара;
- управління МВС України Вінницької області;
- прокуратуру Оболонського району;
- Академію наук України;
- виконавчий комітет Таврійської селищної ради;
- Херсонську обласну раду.

Дайте оцінку відповіді студента.

3. Використовуючи положення чинної Конституції України, скласти схему взаємних векторів механізму "стримувань і противаг" між органами законодавчої, виконавчої та судової влади України. При виконанні завдання зазначити статтю (частину статті) Конституції України, на основі якої зроблено висновки.

Тема 4. Основи правового статусу особи в Україні

Загальні засади конституційно-правового статусу людини та громадянина в Україні. Правовий статус людини та громадянина як інститут конституційного права. Сучасна концепція прав людини та її відображення в Конституції України.

Поняття, сутність і принципи громадянства України. Політико-правовий огляд становлення та розвитку інституту громадянства в Україні. Набуття і припинення громадянства. Особливості правового положення в Україні іноземних громадян та осіб без громадянства. Конституційно-правовий статус біженців. Інститут притулку.

Основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Механізм реалізації та гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. Поняття і сутність основних гарантій реалізації та захисту (охорони) прав і свобод людини та громадянина в Україні. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Поняття і принципи правового статусу особи.
2. Міжнародні стандарти прав людини і громадянина.
3. Поняття, принципи, підстави і умови набуття та припинення громадянства України.
4. Підстави припинення громадянства України.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання, необхідно дати поняття правового статусу людини і громадянина як сукупності основних прав, свобод і обов'язків громадян, а також гарантій їх здійснення. Відповідаючи на це питання, студенти повинні визначити співвідношення між поняттями «право» і «свобода», «людина» і «громадянин», які категорії населення, що не є громадянами України, проживають в ній.

Далі необхідно розповісти, чому на сучасному етапі так багато уваги в більшості країн світу та в міжнародних відносинах приділяється правам людини, охарактеризувати основні міжнародні акти, що стосуються прав і свобод людини.

Знання цього матеріалу важливе і для того, щоб, відповідаючи на подальші питання семінарського заняття, студенти змогли визначити наскільки основні права і свободи, що закріплені в Конституції України, відповідають міжнародним стандартам.

При підготовці до третього питання семінарського заняття основну увагу слід приділити Закону України «Про громадянство України». Дати поняття і проаналізувати принципи громадянства України. Розкрити характер зв'язку громадянина України і держави. Відповідаючи на це питання необхідно: знати категорії осіб, що є громадянами України, і умови набуття

громадянства; назвати підстави набуття громадянства; показати, яким категоріям осіб надаються пільги при набутті громадянства України і, навпаки, за яких умов неможливе набуття громадянства.

Відповідаючи на четверте питання слід з'ясувати в яких випадках припиняється громадянство України? Чи існують обмеження права виходу з громадянства України?

Ситуаційні завдання

1. І. В. Гавкалюк, родина якої переїхала на постійне місце проживання до Канади, звернулася в дипломатичне представництво України з проханням про припинення громадянства України. У заяві йшлося і про припинення громадянства України її 15-річного сина. Чоловік Гавкалюк згоди на зміну громадянства України на громадянство Канади не дав. Який порядок і умови набуття та припинення громадянства України? Який порядок зміни громадянства дітей? Чи зміниться громадянство Гавкалюк у конкретній ситуації?

2. Громадянка Уругваю Ману з двома дітьми, віком 8 та 15 років, приїхала в м. Київ за туристичною путівкою, де вона познайомилася з громадянином України Горенком і вийшла за нього заміж. Гончарук усиновив дітей Ману. Чи набула Ману внаслідок укладання шлюбу з Горенком громадянства України? Чи набудуть громадянства України діти Ману?

3. Засуджений за розбій громадянин України Гагашвіллі відбував покарання в колонії посиленого режиму в с. Товмачик Івано-Франківської області. Він звернувся з проханням про вихід з громадянства України і прийняття його в громадянство Грузії. Які органи і яким чином повинні розглянути заяву Гагашвіллі?

4. Канадський громадянин українського походження М. Кузенко звернувся до комісії з питань громадянства при Президенті України з проханням прийняти його до громадянства України. Який порядок вирішення цього питання?

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Поняття і види основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Громадянські права й свободи людини. Поняття та види природних прав і свобод людини. Право людини на життя і повагу до її гідності. Право на свободу й особисту недоторканність. Недоторканність житла, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Невтручання в особисте і сімейне життя.

Політичні права та свободи громадян України. Свобода пересування, вибору місця проживання, право вільного залишення території України та повернення в Україну. Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації. Право на участь в управлінні державними та

громадськими справами, у виборах і референдумах. Право на участь у зборах, мітингах, демонстраціях та інших політичних акціях. Право громадян на звернення. Право на інформацію.

Економічні, соціальні та культурні (духовні) права і свободи людини та громадянина в Україні.

Конституційні обов'язки людини та громадянина в Україні. Обов'язок захищати Вітчизну. Обов'язок шанувати державні символи України. Обов'язок неухильно додержувати Конституції України та законів України. Обов'язок сплачувати податки і збори. Обов'язок не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, не посягати на права та свободи, честь і гідність інших людей.

Тема 6. Конституційні основи функціонування об'єднань громадян в Україні

Поняття та види об'єднань громадян. Правові засади створення і діяльності об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення і діяльність організаційних структур осередків політичних партій. Принципи діяльності об'єднань громадян в Україні. Вимоги до засновників та членів об'єднань громадян. Легалізація (офіційне визнання) об'єднань громадян. Реєстрація об'єднань громадян. Види статусу об'єднань громадян. Припинення діяльності об'єднання громадян. Права зареєстрованих об'єднань громадян. Права громадських організацій та політичних партій. Правові основи контролю держави за організацією і функціонуванням об'єднань громадян. Відповідальність за порушення законодавства об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення.

Поняття та види релігійних організацій в Україні. Правові засади створення і діяльності релігійних організацій в Україні. Право на свободу світогляду і віросповідання. Державна реєстрація релігійних організацій. Припинення діяльності релігійних організацій. Права релігійних організацій. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави. Відокремлення школи від церкви.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Порядок створення політичних партій.
2. Фінансування політичних партій.
3. Державний контроль за діяльністю політичних партій.

Методичні вказівки:

Самостійно вивчаючи перше питання важливо зосередити увагу на забороні створення політичних партій, та на умови їх членства. При цьому необхідно звернути увагу на те, що політична партія в обов'язковому порядку повинна мати програму, статут, символіку. Тут же треба назвати документи, які

подаються до міністерства юстиції для реєстрації політичної партії, який термін відводиться на розгляд цих документів та підстави відмови в реєстрації. Наприкінці цього питання необхідно вказати на основні права які надаються зареєстрованій політичній партії.

Далі необхідно дати детальний аналіз фінансування політичних партій: хто не може фінансувати політичну партію, яка діяльність політичних партій фінансується за рахунок коштів державного бюджету, який існує порядок виділення коштів, які партії мають на це право. Також треба вказати підстави припинення державного фінансування: такі як реорганізація (за винятком злиття та приєднання до інших партій які мають право на державне фінансування), ліквідація, анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, а також нецільове використання коштів. Закінчуючи відповідь студент має зазначити, що державний контроль за використанням коштів, виділених з Державного бюджету, здійснює Рахункова палата та Головне контрольно-ревізійне управління України.

Відповідаючи на останнє питання необхідно визначити коло суб'єктів державного контролю в різних галузях діяльності політичних партій. Наприкінці відповіді слід підкреслити, що в разі порушення законодавства України до політичних партій можуть бути застосовані наступні заходи: попередження про недопущення незаконної діяльності та заборона політичної партії.

Ситуаційне завдання. 1. 20 травня 2021 року Міністерство юстиції України зареєструвало політичну партію «Українська імперія», метою діяльності якої є включення до складу території сучасної України тих українських земель, які раніше входили до складу УНР, ЗУНР, УРСР, УСРР. При цьому, партія зобов'язується в політичній боротьбі не переслідувати цілі, які спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. Чи є легітимним існування такої політичної партії. Обґрунтуйте свою позицію посилаючись на норми чинного законодавства.

Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні

Теоретичні основи безпосереднього народовладдя. Поняття та основні форми прямого народовладдя. Представницька і безпосередня демократія: поняття, характерні риси й особливості. Основні форми безпосередньої демократії. Поняття і види виборів і виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи: основні характеристики. Становлення інституту виборів в Україні. Об'єктивні передумови та значення переходу від змішаної до пропорційної системи виборів Верховної Ради України.

Виборче право України. Об'єктивне і суб'єктивне, активне та пасивне виборче право. Конституційно-правові принципи виборів в Україні. Основні положення виборчого процесу в Україні.

Референдум як форма народного волевиявлення. Поняття і види референдумів. Демократичні засади підготовки, проведення та реалізації рішень референдумів. Відповідальність за порушення законодавства про вибори і референдум в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційні принципи виборчого права.
2. Основні стадії виборчого процесу.
3. Поняття та предмет референдумів.
4. Порядок призначення та проведення референдумів.

Методичні вказівки:

Висвітлюючи перше питання, потрібно не тільки охарактеризувати принципи виборчого права України, але і проаналізувати, наскільки вони відповідають міжнародним стандартам.

Відповідаючи на друге питання, слід проаналізувати стадії виборчого процесу. При цьому потрібно звернути увагу на порядок призначення виборів. В чийй компетенції знаходиться призначення чергових та позачергових виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради АРК, Президента України, місцевих рад? Як реалізується принцип гласності на цьому етапі? Хто формує виборчі органи? Розглядаючи питання про виборчі органи, дуже важливо звернути увагу на їх склад і повноваження, вказати на умови, відповідно до яких створюються виборчі округи та ділянки.

Важливим моментом в організації демократичних виборів є складання списків виборців. Ким вони складаються? В які терміни? Що робити громадянину України, якого не включено до списку виборців або незаконно виключено з нього?

Необхідно також детально розглянути процедуру реєстрації кандидатів і списків. Студенти повинні вміти відповісти на питання: хто може відмінити рішення про реєстрацію кандидата і в якому випадку? Чому розмір особистого виборчого фонду є обмеженим?

Практичне значення має знання порядку проведення агітаційної кампанії; прав громадян, громадських об'єднань, органів державної влади, зокрема міліції та обмежень в проведенні передвиборної кампанії, порядку проведення голосування і підбиття підсумків.

Необхідно знати, в яких випадках проводяться: повторне голосування, повторні вибори, чим вони відрізняються.

Опанування наступного питання передбачає визначення поняття референдуму. Далі треба вказати, які бувають референдуми і на яких засадах вони здійснюються, Слід визначити питання, що становлять предмет референдумів.

Відповідаючи на останнє питання необхідно окреслити коло суб'єктів, які мають право призначати референдум. Також необхідно охарактеризувати стадії проведення референдуму, вказати які органи створюються для організації та проведення референдумів, яка юридична сила рішень, прийнятих на референдумі.

Ситуаційні завдання. 1. Під час ознайомлення зі списком виборців до виборів народних депутатів України, громадянин Федюк виявив неточність в зазначених про нього даних Федюк звернувся із заявою про неправильність в списку виборців до голови дільничої виборчої комісії. Голова комісії відмовився розглянути заяву Федюк, порадивши йому звернутися до районної державної адміністрації. Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації.

Тема 8. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні

Державна влада як інститут конституційного права. Складові публічної влади. Механізм держави, державний апарат та державний орган. Основні риси органу державної влади. Правовий статус органу державної влади.

Система органів державної влади, її елементна характеристика; фактори, що впливають на формування державних органів в Україні.

Органи законодавчої влади. Органи виконавчої влади. Органи судової влади. Місце Президента України, органів прокуратури та інших державних органів зі спеціальним статусом у системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні. Універсальні та спеціальні принципи.

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Парламентаризм як соціально-правовий феномен. Становлення парламентаризму в Україні.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (порядок формування, трок повноважень, дострокове припинення діяльності, склад і структура, функції, компетенція, форми роботи парламенту). Верховна Рада України в системі органів державної влади України. Законодавчий процес у Верховній Раді України. Комітети, постійні, тимчасові та інші комісії Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції, коаліція депутатських фракцій, погоджувальна рада депутатських фракцій. Голова Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.

Конституційно-правові засади законодавчого процесу. Стадії законодавчого процесу. Право законодавчої ініціативи. Реєстрація та внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради. Перше, друге та третє читання законопроекту. Підписання та набрання чинності закону.

Парламентський контроль. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційно-правовий статус Рахункової палати.

Поняття, зміст, завдання та основні напрямки здійснення парламентської реформи в Україні. Проблеми реформування статусу Верховної Ради України на сучасному етапі конституційно-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Законодавчий процес в Україні. Акти Верховної Ради України.
2. Форми діяльності народного депутата України.

Методичні вказівки:

При висвітленні першого питання, необхідно дати поняття і визначити стадії законодавчого процесу, назвати суб'єктів законодавчої ініціативи, розкрити значення кожного з читань законопроектів, детально освітити процедуру прийняття, підписання, санкціонування, публікації та набуття чинності Законів України. Охарактеризувати акти, що приймаються Верховною Радою України.

Ситуаційні завдання

1. На засіданні одного з комітетів Верховної Ради України заслухали народного депутата К. про виконання ним депутатських доручень. Зазначалось, що депутат несумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків: систематично не з'являється на засідання Верховної Ради України тощо. У чому сутність депутатського мандата? Проаналізуйте чинне законодавство і визначіть, які види дисциплінарних стягнень можуть бути застосовані до народного депутата.
2. Кандидат у народні депутати під час передвиборчої кампанії був підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються у судовому порядку. Чи діє в даному випадку принцип недоторканості кандидата в депутати? Вирішіть казус відповідно діючого законодавства.
3. На семінарі обговорювалося питання про те, які риси характеризують Верховну Раду України як парламент. Студент Зайченко, розкриваючи це питання, підкреслив, що основними рисами парламенту є колегіальність та виборність. Студент Бігун стверджував, що парламентом можна вважати будь-який виборчий орган, який здійснює законодавчу діяльність. Дайте оцінку відповідям студентів.

Тема 10. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Конституційно-правовий статус народного депутата України. Основні принципи правового статусу депутата.

Строк повноважень народного депутата. Дострокове припинення повноважень народного депутата: підстави й порядок.

Повноваження народного депутата України. Депутатський імунітет та індемнітет. Конституційні гарантії діяльності народного депутата

України. Основні форми й методи депутатської діяльності. Основи депутатської етики.

Тема 11. Конституційно-правовий статус Президента України

Загальна характеристика і становлення інституту президента. Правова природа, соціальне призначення і політична роль президента як глави держави.

Формування інституту президента в Україні.

Президент України – глава держави. Порядок заміщення посади Президента України. Вибори Президента в Україні: загальна характеристика.

Строк повноважень Президента України; причини та умови дострокового припинення повноважень. Відповідальність глави держави.

Функції і повноваження Президента України. Місце та роль Президента у реалізації принципу “стримувань і противаг”.

Адміністрація Президента України.

Проблеми реформування статусу Президента України на сучасному етапі здійснення конституційно-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Офіс Президента України.
2. Повноваження Президента України у сфері виконавчої влади.

Методичні вказівки:

Розкриваючи поставлене питання треба розповісти що являє собою апарат (Адміністрація) Президента, хто входить до його складу та перелічити його основні завдання, порядок формування та повноваження Голови Адміністрації.

Описати взаємодію глави держави з органами виконавчої влади, зокрема в процесі контрасигнації. Які акти Президента України у відповідності до ст.106 Конституції України підлягають скрапленню підписами Прем'єр-міністра та міністра, відповідального за акт і його виконання.

Ситуаційні завдання. Орган законодавчої влади прийняв рішення, яким втрутився в оперативну діяльність органів виконавчої влади. Президент України звернувся з листом до Голови Верховної Ради і зажадав перегляду прийнятого рішення. На що парламент відреагував повторенням попереднього рішення. Посилаючись на принцип розподілу влади, Президент України оголосив вищезгадане рішення парламенту таким, що прийняте з порушенням Конституції і тому не чинним. Чи правильно діяв Президент України? Якщо так (ні), то чому?

1. Опираючись на норми Конституції України, складіть схему “Президент України у механізмі “стримувань і противаг”.

Тема 12. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Поняття виконавчої влади і система її органів. Конституційно-правовий статус Уряду України – Кабінету Міністрів України (структура, порядок утворення, повноваження, основні форми і напрями діяльності, відповідальність уряду). Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України.

Зміна конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України в умовах проведення в Україні конституційної реформи: переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного правління. Міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади України: порядок формування, структура, компетенція, основні напрями і форми діяльності. Акти органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження, основні напрями і форми діяльності місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Завдання для самостійної роботи:

Законспекуйте: Система органів виконавчої влади в областях.

Методичні вказівки: Необхідно зупинитися на специфіці органів виконавчої влади в областях. Треба відмітити, що органом виконавчої влади в областях є обласні державні адміністрації, яких очолюють голови ОДА, що призначаються Президентом України. Однак слід вказати, що конституційна реформа 2015 р. кардинально міняє цю систему. Тепер єдиними посадовими особами, що призначатимуться з центру будуть префекти, який наділять особливим правовим статусом. Далі слід розкрити порядок формування та склад органів виконавчої влади в областях, їх функції та повноваження.

Ситуаційні завдання. 6 травня 1992 р. на сьомій сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим були прийняті Конституція Республіки Крим і Закон про порядок введення в дію Конституції Республіки Крим. Деякі статті Конституції Республіки Крим суперечили Конституції України і чинному законодавству України. Так, у ст. 24 Конституції Автономної Республіки Крим передбачалося, що громадянам Республіки Крим у межах її території гарантується свобода пересування і вибір місця проживання, а також право добровільно виїздити з Республіки Крим в інші держави і повертатися до неї. Ст. 26 Конституції Республіки Крим закріплено, що громадянам Республіки гарантується свобода слова, безперешкодне розповсюдження в усній, письмовій або в іншій формі своїх поглядів і переконань. Ніхто не може переслідуватися за свої переконання. Проаналізуйте наведені норми Конституції Автономної Республіки Крим з погляду чинного законодавства України. Який механізм приведення зазначених норм Конституції Республіки Крим у відповідність до законодавства України?

Тема 13. Конституційно-правові основи судової системи та органів прокуратури

Конституційні засади організації судової влади в Україні. Загальна характеристика судової системи України.

Система судів загальної юрисдикції України (місцеві, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд). Порядок утворення, структура та повноваження судів загальної юрисдикції. Основні конституційні принципи судочинства в Україні. Участь народних засідателів і присяжних у здійсненні правосуддя.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Порядок формування Конституційного Суду і його склад. Функції та повноваження Конституційного Суду. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ. Регламент Конституційного Суду України. Право на звернення до Конституційного Суду України. Висновки Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів: поняття, порядок винесення та юридичне значення. Тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України: поняття, порядок та юридичне значення.

Адвокатура України: поняття та конституційно-правовий статус. Роль адвокатури у забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина в процесі судочинства. Конституційно-правовий статус прокуратури України. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти органів прокуратури.

Поняття, суть, завдання та основні напрями здійснення судової реформи в Україні. Концепція судово-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Соціальна роль і система судової влади в Україні.
2. Конституційні принципи здійснення правосуддя в Україні.
3. Конституційний статус суддів, присяжних і народних засідателів в Україні.
4. Конституційний Суд України: порядок формування, склад і повноваження.

Методичні вказівки:

При висвітленні першого питання необхідно показати, що судова влада - невід'ємний механізм здійснення державної влади і в системі розподілу влад вона покликана зберігати їх рівновагу, захищаючи права, свободи та законні інтереси всіх суб'єктів суспільних відносин. Необхідно визначити функції, цілі і задачі судової влади. Вивчивши розділ VIII Конституції України, студенти повинні визначити систему судової влади в Україні, принципи організації судів, пояснити значення пункту 12 в розділі XV Конституції України. Необхідно охарактеризувати систему судів загальної юрисдикції в Україні, до якої належать місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані

суди та Верховний Суд, пояснити, як реалізуються в Україні принципи територіальності та спеціалізації.

Вивчаючи друге питання слід детально розглянути принципи правосуддя, такі як: здійснення правосуддя виключно судами; незалежність судів; презумпція невинуватості; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; правова допомога при вирішенні справ у судах; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду.

Характеризуючи правовий статус суддів в Україні, перш за все слід визначити хто може бути суддею, а хто не може, який термін повноважень судді. Далі розповісти про порядок призначення (обрання) судді на посаду. Після цього перелічити права та обов'язки суддів. Потім треба охарактеризувати правовий статус народних засідателів та присяжних (вимоги до народних засідателів та присяжних, підстави та порядок звільнення від виконання обов'язків народного засідателя та присяжного). Наприкінці питання слід вказати які права мають народні засідателі та присяжні і які існують гарантії їх здійснення.

Відповідаючи на четверте питання треба розглянути таку ланку в системі судової влади, як Конституційний Суд України. З цією метою потрібно проаналізувати розділ XII Конституції і Закон України «Про Конституційний Суд України». На підставі цього, визначити місце, роль і значення Конституційного Суду в системі державних органів України, основну мету його діяльності, а також задачі, що стоять перед ним. Особливу увагу треба приділити повноваженням Конституційного Суду. Необхідно розглянути особливості формування Конституційного Суду, порядок і підстави припинення їх повноважень, проаналізувати акти Конституційного Суду.

Ситуаційні завдання

1. Голова міста Коломия звернувся до прокурора Коломийського району з проханням дати тлумачення положенням статті 13 Конституції України, яка визначає об'єкти права власності Українського народу. В отриманій відповіді стверджувалося, що Конституція України визначає землю, її надра, інші природні ресурси як об'єкти виключного права власності Українського народу, а від його імені це право можуть здійснити лише органи публічної влади. На підставі даного тлумачення Коломийська міська рада прийняла рішення про припинення приватизації земельних ділянок у межах міста. Чи можна вважати тлумачення Конституції України, зроблене прокурором Коломийського району, офіційним?

2. Мешканець міста Луцьк гр. Сирота, який перебуває на лікуванні в м.Євпаторії (АРК), звернувся до Євпаторійського міського суду з позовом до

адміністрації санаторію, вимагаючи повернути йому частину грошей, сплачених за путівку, в зв'язку з тим, що він прибув до санаторію на 5 днів пізніше зазначеного в путівці строку. Суддя відмовився прийняти позов, оскільки він був написаний українською мовою, а сам суддя цією мовою погано володіє. Дайте правову оцінку діям судді.

3. Гр. Тарасенко О.К. звернувся до Конституційного Суду України зі скаргою на вирок Харківського обласного суду відносно свого сина Тарасенко О.О. про неправильне його засудження. Чи входить розгляд подібних справ до компетенції Конституційного Суду України? Обґрунтувати висновок.

4. Скласти порівняльну таблицю, в якій:

А) вказати функції Верховного Суду України та Конституційного Суду України;

Б) визначити порядок призначення (обрання) суддів Конституційного та Верховного Судів України.

Тема 14. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Територія держави як об'єкт конституційно-правових відносин. Конституційно-правовий статус кордонів держави; територіальна юрисдикція держави. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). Державний кордон України.

Принципи територіального устрою в Україні. Адміністративно-територіальний устрій України. Адміністративно-територіальні одиниці.

Столиця України: особливості політико-правового статусу. Севастополь як місто загальнодержавного значення.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Особливості організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування на території Кримського півострова.

Основні положення Концепції адміністративної реформи в Україні щодо реформи адміністративно-територіального устрою держави.

Місцеве самоврядування як конституційно-правовий інститут (поняття, сутність, основні теорії, сучасні моделі місцевого самоврядування). Європейська хартія місцевого самоврядування.

Становлення, сучасний стан і перспективи розвитку конституційно-правового інституту місцевого самоврядування в Україні. Система та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, форми діяльності, компетенція). Депутат місцевої Ради поняття та правовий статус. Повноваження районних та обласних Рад. Голови районних та обласних Рад. Селищні та сільські ради, їх виконавчі

органи. Сільський, селищний, міський голова. Служба в органах місцевого самоврядування: загальні положення. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі. Зміст, завдання та основні напрями здійснення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

- 1.Адміністративно-територіальний устрій України.
- 2.Правовий статус Автономної Республіки Крим
- 3.Місьцеве самоврядування: поняття і принципи.
- 4.Система і організаційно-правова основа місцевого самоврядування.

Методичні вказівки:

При відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття «державна територія», «адміністративно-територіальний устрій», вказати принципи на яких заснований територіальний розподіл. Обов'язково необхідно зупинитись на системі адміністративно-територіального устрою. Треба вказати, що вона складається з трьох ланок; має 2 міста зі спеціальним статусом - Київ та Севастополь (пояснити чому саме цим містам було надано спеціальний статус).

Розглядаючи друге питання слід зупинитися на конституційному статусі Автономної Республіки Крим, її повноваженнях.

Опанування третього питання передбачає визначення поняття та принципів місцевого самоврядування, таких як: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної і матеріально-фінансової самостійності, у рамках повноважень, визначених законодавством України; підзвітності і відповідальності перед територіальними громадами їхніх органів і посадових осіб; державної підтримки і гарантій місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Відповідаючи на наступне питання треба показати систему місцевого самоврядування, охарактеризувати такі поняття, як: «територіальна громада», «місцевий референдум», «органи самоорганізації населення». Зупинитися на характеристиці місцевого самоврядування, організації правової, матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування.

Ситуаційні завдання

1. З метою вдосконалення територіального устрою України Верховна Рада України скасувала адміністративний поділ щодо кількох районів в Автономній Республіці Крим і перейменувала деякі населені пункти в Херсонській області. Яка Ваша думка з цього питання? Які правові підстави вирішення цих питань?
2. Проаналізувавши положення Законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації”, скласти

порівняльну таблицю повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.

3. Порівняйте та проаналізуйте зміст положень Європейської хартії про місцеве самоврядування з положеннями Розділу XI Конституції України 1996 року ("Місьцеве самоврядування") і відповідними положеннями Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні". Визначіть, чи є в Європейській хартії про місцеве самоврядування положення, які не знайшли своєї реалізації в чинній Конституції України та в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні". Якщо вони є, то чим це можна пояснити? Необхідно обґрунтувати свої відповіді.

Тема 15. Конституційно-правові основи національної безпеки і оборони України

Поняття та сутність національної безпеки України. Суб'єкти, об'єкти та принципи національної безпеки України. Національні інтереси та загрози національній безпеці України. Основні напрями державної політики у сфері національної безпеки України.

Система забезпечення національної безпеки України: поняття та структура. Основні функції системи забезпечення національної безпеки України.

Рада національної безпеки і оборони України (РНБО): конституційно-правовий статус.

Оборона України в системі гарантування її національної безпеки. Поняття, основи та організація оборони України. Правові основи діяльності державних органів щодо забезпечення оборони України.

Збройні Сили України як гарант її національної безпеки та оборони. Загальний військовий обов'язок, форми його реалізації та законодавче забезпечення. Військова служба: поняття, види і порядок проходження. Завдання та основні напрями реформування Збройних Сил України.

Зміст практичних занять

1 семестр

Семінарське заняття 1. Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна (2 год)

1. Поняття і предмет конституційного права.
2. Система галузі конституційного права України
3. Поняття, види та структура конституційно-правових відносин.
4. Конституційно-правова відповідальність.
5. Поняття і види джерел конституційного права.

6. Конституційне право як наука.
7. Конституційне право як і навчальна дисципліна.

Семінарське заняття 2-3. Основи вчення про Конституцію (4 год)

1. Поняття, структура та ознаки конституціоналізму
2. Поняття та суть конституції. Соціальна сутність конституції
3. Форма і структура конституції. Класифікація конституцій
4. Механізм реалізації Конституції України
5. Прийняття та зміна конституції
6. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим
7. Правова охорона Конституції України

Семінарське заняття 4. Основи конституційного ладу України (2 год)

1. Поняття, суть, ознаки та гарантії конституційного ладу України
2. Поняття та принципи державного ладу України
3. Поняття, принципи та структура суспільного ладу. Конституційне регулювання суспільних відносин в Україні

Семінарське заняття 5-6. Основи правового статусу особи в Україні (4 год)

1. Конституційні основи правового статусу особи в Україні
2. Поняття громадянства і належність до громадянства України
3. Принципи громадянства України
4. Порядок набуття та припинення громадянства України
5. Державні органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства
6. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, закордонних українців та іммігрантів в Україні. Право притулку в Україні

Семінарське заняття 7. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні (2 год)

1. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні
2. Міжнародно-правові стандарти прав та свобод людини і громадянина
3. Особисті (громадянські) права та свободи людини і громадянина
4. Політичні права та свободи громадян України
5. Соціально-культурні права і свободи людини й громадянина
6. Економічні права і свободи людини й громадянина
7. Конституційні обов'язки людини і громадянина

8. Гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.
9. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного та надзвичайного стану.

Семінарське заняття 8. Конституційні основи функціонування об'єднань громадян в Україні (2 год)

1. Поняття та види об'єднань громадян.
2. Правові засади створення і діяльності політичних партій в Україні.
3. Правові засади створення і діяльності громадських об'єднань в Україні.
4. Поняття та види релігійних організацій в Україні.
5. Правові засади створення і діяльності релігійних організацій в Україні.

Семінарське заняття 9-10. Форми безпосередньої демократії в Україні (4 год)

1. Поняття прямого народовладдя. Основні форми безпосередньої демократії.
2. Поняття, соціальні функції та види виборів.
3. Поняття виборчого права. Принципи виборчого права.
4. Поняття та види виборчих систем.
5. Виборчий процес і його етапи.
6. Поняття, соціальне призначення та види референдумів.
7. Принципи і порядок проведення референдумів.

2 семестр

Семінарське заняття 11. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні (2 год)

1. Державна влада як інститут конституційного права. Механізм держави, державний апарат та державний орган.
2. Система органів державної влади, її елементна характеристика.
3. Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні.

Семінарське заняття 12-13. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (4 год)

1. Поняття парламенту та парламентаризму.
2. Конституційно-правові основи діяльності парламенту України.
3. Структура Верховної Ради України.
4. Організація роботи Верховної Ради України.

5. Функції та повноваження Верховної Ради України.
6. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
7. Рахункова палата України.
8. Акти Верховної Ради України. Законодавчий процес.
9. Конституційно-правовий статус народного депутата України.

Семінарське заняття 14. Конституційно-правовий статус Президента України (2 год)

1. Загальна характеристика інституту президентства.
2. Порядок обрання Президента України
3. Функції та компетенція Президента України
4. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України
5. Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби Президента України.

Семінарське заняття 15-16. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади (4 год)

1. Поняття виконавчої влади та її функції. Система органів виконавчої влади в Україні.
2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
3. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади в Україні.
4. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні.

Семінарське заняття 17-18. Конституційно-правові основи судової системи та органів прокуратури (4 год)

1. Конституційні засади правосуддя в Україні.
2. Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.
3. Конституційно-правовий статус прокуратури.
4. Конституційно-правовий статус адвокатури.

Семінарське заняття 19-20. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні (4 год)

1. Адміністративно-територіальний устрій як просторова основа утворення і діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

2. Поняття і основні концепції походження місцевого самоврядування.
3. Принципи, завдання і функції місцевого самоврядування.
4. Основи місцевого самоврядування в Україні.
5. Система місцевого самоврядування в Україні.
6. Повноваження органів місцевого самоврядування.
7. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Семінарське заняття 21. Конституційно-правові національної безпеки і оборони України (2 год)

1. Національна безпека України, національні інтереси та загрози національній безпеці України. Основні напрями державної політики у сфері національної безпеки України.
2. Система забезпечення національної безпеки України.
3. Рада національної безпеки і оборони України (РНБО): конституційно-правовий статус.
4. Збройні Сили України як гарант її національної безпеки та оборони. Загальний військовий обов'язок, форми його реалізації та законодавче забезпечення. Військова служба: поняття, види і порядок проходження. Завдання та основні напрями реформування Збройних Сил України.

Зміст самостійної роботи здобувачів

Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни:

Найменування видів робіт	Розподіл годин за формами навчання	
	денна	заочна
Самостійна робота, год, у т.ч.:	96	158

Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	16	48
Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	20	20
Підготовка звітів з практичних робіт	-	-
Підготовка до поточного контролю	20	10
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	40	80

ПОЛІТИКА КУРСУ

Коротко, з покликанням на відповідну нормативну базу УЖД, висвітлити питання:²

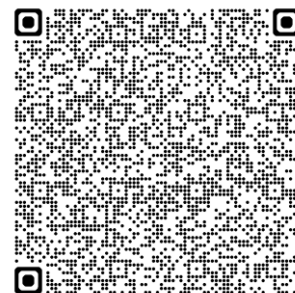
1) щодо системи поточного і підсумкового контролю

Організація поточного та підсумкового семестрового контролю знань студентів, проведення практик та атестації, переведення показників академічної успішності за 100-бальною шкалою в систему оцінок за національною шкалою здійснюється згідно з “Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти”. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

2) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

² зміст пунктів може редагуватись з огляду на особливості курсу

3) щодо відпрацювання пропущених занять

Згідно “Положення про організацію освітнього процесу” здобувач допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені на семестр навчальним планом та силабусом/робочою програмою навчальної дисципліни, підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання (отримав ≥ 35 бали), відпрацював визначені індивідуальним навчальним планом всі лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, на яких він був відсутній. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

4) щодо дотримання академічної доброчесності

“Положення про академічну доброчесність” закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, позитивного, сприятливого, доброчесного освітнього і наукового середовища, професійної діяльності та професійного спілкування спільноти Університету, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

5) щодо використання штучного інтелекту

“Положення про академічну доброчесність” визначає політику щодо використання технічних засобів на основі штучного інтелекту в освітньому процесі. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).³ “Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації академічних творів” містить рекомендації щодо використання в академічних текстах генераторів на основі штучного інтелекту. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

6) щодо використання технічних засобів в аудиторії та правила комунікації

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, отримання довідкової інформації тощо з дозволу викладача). На гаджетах повинен бути активований режим «без звуку» до початку заняття. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо. Під час виконання заходів контролю використання гаджетів заборонено (за винятком, коли це передбачено умовами його проведення). У разі порушення цієї заборони результат анулюється без права перескладання.

Комунікація відбувається через електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle.

³ визначається політика використання ШІ в навчальній дисципліні - дозволене/заборонене, правила використання

7) щодо зарахування результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти

Процедури визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти визначаються «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).⁴

Під час вивчення навчальної дисципліни “Конституційне право України” студентам надається можливість перерахування неформальної освіти. До прикладу, із запропонованого переліку можна пройти сертифіковані (безкоштовні) курси на освітніх платформах, відтак сертифікат, який отримали під час навчання, – є підтвердженням засвоєння студентом окремих тем, що включені у зміст дисципліни.

№ п/п	Перелік сертифікованих (безкоштовних) онлайн-курсів	Перелік тем, які можуть бути перераховані (за умови наявності сертифіката на ім'я та прізвище студента/студентки)
1.	Вступ до Конституційного права https://prometheus.org.ua/course/course-v1:UzhNU+CL101+2018_T3	“Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні” “Конституційні основи функціонування об’єднань громадян в Україні”
2.	Права людини для держслужбовців https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+HRCS101+2021_T1	“Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні”
3.	Ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+ILAP101+2020_T1	“Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні”
4.	Децентралізація в Україні – теорія та практика https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+DC101+2017_T4	“Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні”

⁴ визначається перелік електронних та інших ресурсів та умови перерахування

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця.

Програмний результат навчання⁵	<u>Метод навчання</u>	<u>Метод оцінювання</u>
ПРН 2. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль
ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль
ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль
ПРН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль
ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль
ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.	словесні наочні практичні	усний контроль програмований контроль поточний контроль

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

⁵ для вибіркових навчальних дисциплін вказується результат навчання

Вид	Зміст	% від загальної оцінки	Бал	
			min	max
Поточні контрольні заходи	всього	60	35	60
Підсумкові контрольні заходи	екзамен	40	24	40
Всього:	-	100	60	100

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів».

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в “Електронному журналі обліку успішності академічної групи” на підставі чотирибальної шкали – “2”; “3”; “4”; “5”. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Критерії оцінювання:

«незадовільно»	володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями; володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність висловити думку на елементарному рівні; володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу;
«задовільно»	володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні; володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою викладача логічно відтворити значну його частину; може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки;

<p><i>«добре»</i></p>	<p>здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень: вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача; вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, та вміє застосовувати його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;</p>
<p><i>«відмінно»</i></p>	<p>виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем; вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання.</p>

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів), без права перездачі. Відпрацьоване лекційне заняття в електронному журналі позначається літерою «в».⁶

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру. За результатами підсумкового контролю (диференційований залік/екзамен) студент може отримати 40 балів. Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24

⁶ можна вказати теми чи завдання, які є обов'язковими до виконання, а також особисті підходи до оцінювання рівня знань здобувачів під час аудиторної роботи

бали і менше, вважаються такими, що не здали екзамен/диференційований залік і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно з **Шкалою оцінювання знань за ЄКТС**) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	Рівень досягнень, %	Шкала ECTS
Національна диференційована шкала		
Відмінно	90 – 100	A
Добре	83 – 89	B
	75 – 82	C
Задовільно	67 – 74	D
	60 – 66	E
Незадовільно	35 – 59	FX
	0 – 34	F
Національна недиференційована шкала		
Зараховано	60 – 100	-
Не зараховано	0 – 59	-

Студенти, які не з'явилися на екзамени без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ⁷

Основна література

Нормативно-правові акти

⁷ обов'язково: враховувати вимоги [ДСТУ 8302:2015](#) (відповідно до [Наказу № 65, від 4.03. 2016](#)), [рекомендації](#) Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти, використовувати літературу за останні 5-7 років, наводити власні публікації за змістом навчальної дисципліни.

1. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування України. - Вип. 1-2. - К., 1994. - С. 65-69.
2. Гаазька конвенція 1930 року з деяких питань, що стосуються колізій законодавства про громадянство.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 37. – ст. 446.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р.
5. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. (т.зв. «Європейська конвенція». Протоколи № № 1, 2, 4, 6, 7, 11 до неї. Закон України про ратифікацію від 17 липня 1997р. Набрала чинності для України – 11 вересня 1997р., Протокол № 11 – 1 листопада 1998р.).
6. Конвенція про правову допомогу в цивільних, сімейних і кримінальних справах (т.зв. «Мінська конвенція.» Для держав–членів СНД) від 22 січня 1993р. Протокол до неї від 29 березня 1997р. (Закон України про ратифікацію протоколу від 3 березня 1998р.).
7. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 10.11.1994 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?№reg=997_009 (Дата звернення 01.02.2023р.)
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. // URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?№reg=2341-14> (Дата звернення 01.02.2023р.)
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651–VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17> (Дата звернення 01.02.2023р.)
10. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права // Закони України. Міжнародні договори України. - Т. 14. - К., 1998.
11. Декларація прав національностей України : від 1 листоп. 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12> (Дата звернення 01.02.2023р.)
12. Декларація про державний суверенітет України : від 16 лип. 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (Дата звернення 01.02.2023р.)
13. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : закон України від 8 лип. 2011 р. № 3671-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>(Дата звернення 01.02.2023р.)
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (Дата звернення 01.02.2023р.)
15. Про державну службу : закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (Дата звернення 01.02.2023р.)
16. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (Дата звернення 01.02.2023р.)

17. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : закон України від 6 верес. 2012 р. № 5207-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (Дата звернення 01.02.2023р.)
18. Про інформацію : закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (Дата звернення 01.02.2023р.)

Підручники та навчальні посібники

1. Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації : монографія / О. С. Бакумов ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2015. 248 с.
2. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія / О. М. Бориславська ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2018. 384 с.
3. Бориславська О. М. Конституційне право зарубіжних держав : навч.-метод. посіб. / О. М. Бориславська, І. Я. Заяць, С. В. Різник. - Київ : Ін Юре, 2015. 360 с.
4. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування : у 2 кн. : монографія / В. Д. Бринцев ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. - Харків : Право, 2013 - 2015. - Кн. 2. - 2015. 376 с.
5. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях : навч. посіб. для студентів юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський ; наук. ред. В. П. Колісник. - Харків : Право, 2014. 376 с.
6. Гультай М. М. Історичні витоки вітчизняного конституціоналізму: звичаї, традиції, пам'ятки права та філософські концепції : монографія / М. М. Гультай. - Київ : Юрінком Інтер, 2017. 240 с.
7. Конституційне право України : слов. осн. термінів і понять : для студентів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 081 Право / Нац. ун-т "Львів. політехніка", Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти, Каф. теорії права та конституціоналізму ; [уклад. О. І. Ромців]. — Львів : Бона, 2023. — 99 с.
8. Мельниченко Б.Б. Порівняльне конституційне право : навч. посіб. : [для викладачів, науковців, практ. працівників, здобувачів вищ. освіти] / Б. Б. Мельниченко, В. Б. Ковальчук ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т права, психології та інновац. освіти. — Львів : БОНА, 2023. — 284 с.
9. Конституційне право України : підручник / [Алмаші І. М. та ін.] ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Ужгор. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівняльного правознавства. — 11-те вид., переробл. та допов. — Ужгород : РІК-У, 2023. — 533 с.

10. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 584 с.
11. Конституційне право : навч.-метод. посіб. (робочий зошит) / М-во внутр. справ України, Одес. держ. ун-т внутр. справ, Навч.-наук. ін-т права та кібербезпеки, Каф. конституц. та міжнар. права ; [уклад.: Бакумов О. С. та ін.]. — Одеса : Гельветика, 2022. — 227 с.
12. Конституційне право України : навч.-метод. посіб. для самот. роботи та практ. занять для студ. 2 курсу денних фак-тів першого (бакалавр.) рівня галузь знань 08 «Право» спец. 081 «Право» / уклад. Ю. Г. Барабаш [та ін.]. - Електрон. текстові дані. - Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. 178 с.
13. Конституційне право України : навч. посібник [для підгот. до іспиту за кредитно-модульною сист. навчання]. – 2-е вид., перероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 293 с.
14. Конституційне право України : посіб. для підгот. до іспитів / Ю. Г. Барабаш [та ін.] . - 4-те вид., перероб. та допов. - Харків : Право, 2017. 370 с.
15. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.] : за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова ; тех. ред. Ю. Д. Батан. - Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.
16. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. - Дніпропетровськ : Середняк Т. К. - Т. 1 : Загальна частина / І. О. Бондаренко [та ін.] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». - 2014. 340 с.
17. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. - Дніпропетровськ : Середняк Т. К. - Т. 2 : Особлива частина / О. М. Бориславська [та ін.] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». - 2014. 336 с.
18. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму : монографія / [Шемшученко Ю.С., Батанов О.В., Крусян А.Р. та ін.] ; наук. ред. Ю.С. Шемшученко, від. ред. Н.М. Пархоменко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2014. 262 с.
19. Нестерович В.Ф. Практикум з Конституційного права України / В.Ф. Нестерович. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 640 с.
20. Основи конституціоналізму: історія, теорія, практика: навч. посібник; Під заг. редакцією В. Б. Ковальчука / Нац. ун-т «Львівська політехніка»; Ін-т права, психології та інноваційної освіти, кафедра теорії права та конституціоналізму; кол. авт.: В. Ковальчук, І. Софінська, Я. Богів та ін.; упоряд. І. Софінська. Львів: Каменярь, 2022. 385 с.
21. Проблеми теорії конституційного права України : монографія / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Парламентське вид-во, 2013. 616 с.

22. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Вип. 3 : Сучасний український конституціоналізм / за ред. А. Р. Крусян. - Одеса : Фенікс, 2015. 526 с.
23. Речицький В. В. Неформальний конституціоналізм / В. В. Речицький. - Харків : Права людини, 2018. 356 с.
24. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя в Україні : (автор. спецкурс) : навч.-метод. посіб. / А. О. Селіванов ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. - Харків ; Київ : Логос, 2018. 94 с.
25. Совгиря О. В. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О. В. Совгиря, Н. Г. Шукліна. - Київ : Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
26. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / В. Л. Федоренко ; М-во юстиції України, Нац. акад. держав. упр. при Президентові України. - Київ : Ліра-К, 2016. 616 с.
27. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / В. М. Шаповал ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - 10-те вид., перероб. та доп. - Київ : Ін Юре, 2015. 320 с.
28. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн : академічний курс : підручник / В. М. Шаповал ; НАН України, Ін-т історії НАН України. — 13-те вид., випр. та допов. — Київ : Юрінком Інтер, 2023. — 223 с.

Додаткова література

1. Конституційне право України у схемах: Навч. посіб. / В.І. Кафарський, І.І. Припхан.—К.: Видавництво Ліра-К, 2019.—272 с. (рекомендовано Міністерством освіти і науки України) ISBN 978-966-2609-36-3 <https://drive.google.com/file/d/1kW23SbnFGoQajJJ4zwxIMRYZPvqHDper/view?usp=sharing>
2. Припхан І.І., Щур Р.І. Економічні та конституційно-правові аспекти публічного управління територіальними громадами в умовах воєнного стану // Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Серія Економіка. 2023 https://docs.google.com/document/d/1A_jfbh4HapiO-89p6i0LpYXxlL6v5pGc/edit?usp=share_link&oid=102470781440965531561&rtpof=true&sd=true.
3. Припхан І.І., Щур Р.І., Солоджук Т.В. Правові та економічні засади захисту осіб з інвалідністю під час воєнного стану/актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. Вип. 20. Т. 1. С.410-417. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/8128/8250>
4. Припхан І.І. Правотворчість українського народу: актуальні питання // Юридична техніка у правотворчості та правозастосуванні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 10 грудня 2021 р.). / за заг.ред. І.Д. Шутака. Івано-

Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила. 2021. С. 121-127.

5. Припхан І.І. Проблемні питання здійснення судочинства в умовах воєнного стану // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовтня 2022р., Чернівці) / редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2022. - 808 с. С. 139-143.